

EN NU DIE SCRIPTIE NOG

Een gids bij het schrijven van je afstudeerscriptie

Marjan Palm-Hoebé

Uitgeverij Eburon
Delft 2016

ISBN 978-94-6301-025-2

Omslagontwerp en grafisch ontwerp: Textcetera, Den Haag

© M. Palm-Hoebé, 2016. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende.

Waarom is een scriptie schrijven zo lastig?

De afstudeerscriptie. De meeste studenten zien er als een berg tegenop. Ze zijn er ook vaak onnodig lang mee bezig. De tijd die er in het studieprogramma voor staat wordt meestal ruimschoots overschreden, de geplande afstudeerdatum verschoven. Dat heeft vooral financiële consequenties: je moet langer geld lenen en kan pas later aan het werk.

Waarom zijn studenten zo lang met hun scriptie bezig, terwijl iedereen eigenlijk zo snel mogelijk wil afstuderen? Wat is hiervan de oorzaak? Ik heb een aantal studenten die net hun masterscriptie hadden geschreven of er nog mee bezig waren een vragenlijst voorgelegd en kon hiermee verschillende oorzaken van het probleem bevestigen.

Het probleem zit om te beginnen in de aanloopfase. Vrijwel geen enkele student mag na zijn eerste opzet ingeleverd te hebben aan de slag: er gaan doorgaans weken voorbij voor een begeleider zijn of haar goedkeuring geeft aan de opzet.

Dat is niet verwonderlijk als je kijkt naar de instructies die studenten krijgen over het schrijven van hun scriptie. Eigenlijk gaan die instructies alleen over de randvoorwaarden, over *proces en product*: hoeveel pagina's moet de scriptie bevatten? Hoe wordt gekeken of er geen sprake is van plagiaat? Hoe moet je hem inleveren? Wat doet een begeleider? Hoe hoog moet de moeilijkheidsgraad zijn? Over de *aanpak of werkwijze* echter geen woord. Het is alsof je een gerecht moet klaarmaken, maar je kent het recept niet. Soms wordt wel gezegd waarop beoordeeld wordt, maar over hoe je ervoor kunt zorgen dat je op die aspecten hoog kunt scoren, is niets te vinden. In het gunstigste geval krijg je wat vage aanwijzingen, maar de meeste faculteiten laten het inhoudelijk afweten. En daar struikel je als scriptieschrijver.

Verder is het opvallend dat als er in scriptie-instructies gesproken wordt over “het *onderwerp* van de scriptie”, dat doorgaans op één hoop wordt gegooid met *wat je over dat onderwerp te melden hebt*, oftewel: wat je vraagstelling/hoofdvraag/onderzoeksvraag is. En dat zijn twee totaal verschillende zaken. Over een en hetzelfde onderwerp kun je heel uiteenlopende vraagstellingen formuleren en dus heel verschillende soorten scripties schrijven. Daar krijg je geen juiste informatie over. En het goedkeuren van je vraagstelling levert nou net veel vertraging op.

Maar ook het *vinden van een geschikt onderwerp* is niet eenvoudig. Dat betekent dat er te vaak sprake is van een valse start: veel studenten hebben grote moeite om *a. tot een onderwerp te komen dat goedgekeurd wordt* en *b. om daar een vraagstelling bij te formuleren die goedgekeurd wordt*.

Als dan toch uiteindelijk vastligt wat thema/onderwerp, soort scriptie en vraagstelling zijn, is het volgende struikelblok *de aanpak*: hoe nu verder? Er moet een scriptie-*opzet* komen, maar hoe krijg je dat voor elkaar? Zoveel is wel duidelijk dat er deelvragen moeten komen die nodig zijn om antwoord te kunnen geven op de hoofdvraag. Maar hoe kom je daaraan? En hoe vind je een passende *structuur* waarin de deelvragen behandeld kunnen worden?

Omdat begeleiders eveneens zonder theoretische kennis over het schrijven van scripties naar de opzet van hun studenten kijken, resulteert deze fase in een soms langdurige *trial and error*: begeleider vindt het niet goed, maar kan niet echt theoretisch onderbouwd commentaar geven, of kan niet goed beargumenteren waarom het niet goed is, dus probeer je als student zo goed en zo kwaad mogelijk de opzet te verbeteren. Logisch dat de beginfase op deze manier veel tijd kost!

Als uiteindelijk de opzet met onderwerp, hoofdvraag en deelvragen is goedgekeurd, lijken de ergste problemen voorbij. Maar vaak blijft de schoen wringen: als niet vanuit een heldere opzet gewerkt gaat worden, wrekt zich dit in een latere fase. Zo merken veel studenten dat ze overlap in tekstdelen hebben en ze weten niet hoe ze dat probleem op kunnen lossen. Ze weten niet waar in de tekst ze bepaalde elementen kunnen of moeten opnemen, omdat *de structuur* van de scriptie rammelt: daar is in het begin niet goed over nagedacht.

Hoog tijd dus voor *theoretische achtergrondkennis voor het schrijven van een scriptie* in de vorm van een *stapsgewijze aanpak* waarmee je vlot en efficiënt een goede afstudeerscriptie leert schrijven.

Harmelen, mei 2015

Inhoudsopgave

Waarom is een scriptie schrijven zo lastig?	3
Waarom moet je een scriptie schrijven?	9
Het begin	11
Waar wil je over schrijven?	11
Wat voor soort scriptie wil je schrijven?	13
Lees je in	15
Voor wie schrijf je je scriptie?	17
Welk doel wil je bereiken met je scriptie?	18
De voorlopige opzet: het eerste contact met je scriptiebegeleider	19
Tip 1 / Omgaan met je scriptiebegeleider	21
Tip 2 / Zoek een meelezer	23
Tip 3 / Maak een werkplan	25
Van vraagstelling naar opzet: deelvragen formuleren	27
Een voorbeeld	32
Van opzet naar invulling	39
Informatie verzamelen	39
Informatie ordenen	41
Tip / Geniale ideeën	43
Aan de slag met schrijven	45
Formuleer kernachtig, concreet en creatief	45
Schrijf genuanceerd	48
Eerst constateren dan concluderen	49
Maak je eigen inbreng duidelijk	51
Gebruik goede argumenten	52
Let op de tijd van het werkwoord	53
Gebruik signaalwoorden om de structuur duidelijk te maken	54

Maak goed gebruik van illustraties	55
Zorg voor een overzichtelijke lay-out	57

Wat hoort thuis in de vaste onderdelen van een scriptie? **59**

De kaft en het titelblad	59
De titel	62
Het voorwoord	67
De inhoudsopgave	68
De inleiding	73
De hoofdstukken	75
De conclusie	77

Hoe vermeld je bronnen? **81**

De bronnenlijst	82
Hoe vermeld je boekpublicaties?	83
Hoe vermeld je andere bronnen zoals artikelen in tijdschriften of op internet?	86
Hoe verwijst je naar bronnen in je tekst?	88
Hoe gebruik je voetnoten?	91

Bijna klaar? **93**

Niet vergeten...	95
Formulier 1 / eerste opzet	96
Formulier 2 / uitgebreide opzet	97
Nuttige websites	99

Waarom moet je een scriptie schrijven?

Wat is eigenlijk de bedoeling van een masterscriptie? Je kunt niet aan de slag gaan als je geen antwoord kunt geven op deze vraag, als je niet weet wat er van je wordt verwacht. Het doel van een masterscriptie is uiteraard anders dan dat van een bachelorscriptie. Ga op dit punt te rade bij je eigen vakgroep, lees de brochure van jouw opleiding of vraag je studietoelichtingscoördinator.

Je leest in deze gids wat er van je verwacht wordt als je je *masterscriptie* gaat schrijven, als je aan het eind van je studie bent en er van je verwacht wordt dat je een zeker academisch denkniveau hebt bereikt. Maar waarom zou je voor je bachelorscriptie al niet proberen zo hoog mogelijke ogen te gooien? Je kunt het doel als volgt omschrijven:

Door middel van je scriptie laat je zien:

- ▶ dat je *zelfstandig zinnige dingen* kunt zeggen over stof betreffende je vakgebied;
- ▶ dat je *kritisch kunt omgaan met teksten en beweringen van anderen*;
- ▶ dat je *commentaar kunt geven* dat hout snijdt;
- ▶ dat je *objectief* naar zaken kunt kijken;
- ▶ dat je een *eigen mening kunt formuleren*;
- ▶ en een *eigen visie* kunt hebben over de zaken waarover je schrijft.

En dat alles:

- ▶ in een *duidelijke, heldere tekst*;
- ▶ goed *gefundeerd* en *beargumenteerd*;
- ▶ met goed gebruik van de vakliteratuur;
- ▶ aansluitend bij het (kennis)niveau van je lezers.

En wel zodanig:

- ▶ dat de mensen voor wie je schrijft *daar* ook nog *iets aan hebben*, er iets mee kunnen;
- ▶ dat je, met andere woorden, met je scriptie *een bijdrage levert* aan de stand van zaken van het onderwerp waarover je schrijft. Dat is de meerwaarde van je scriptie.

Dat is een heel pakket aan eisen. Dit boekje is een handreiking om je te helpen aan deze eisen te voldoen. Alles wat je hierna leest is geschreven met dit eisenpakket als basis. Leg de lat hoog voor jezelf: hoe beter je aan deze eisen voldoet, des te beter je scriptie zal zijn, des te hoger je cijfer, des te beter daardoor je positie op de arbeidsmarkt.

Natuurlijk moet je ook weten wat de *randvoorwaarden* voor je scriptie zijn: hoe is de gang van zaken, hoeveel tijd heb je ervoor, uit hoeveel pagina's moet de scriptie ongeveer bestaan, hoe ziet de begeleiding eruit enz. Je hebt met andere woorden een *taakomschrijving* nodig.

De gangbare handleidingen bij het schrijven van scripties bestaan in het algemeen alleen maar uit deze randvoorwaarden, aangevuld met *indirecte* aanwijzingen voor de inhoud. Raadpleeg de handleiding van je vakgroep over de randvoorwaarden en aanwijzingen die voor jou gelden.

Het begin

/ Waar wil je over schrijven?

De eerste stap die je neemt is het bepalen van het *onderwerp* waarover je je scriptie wilt schrijven. Voor het kiezen van een onderwerp geldt in algemene zin het volgende. Kies een onderwerp wat *actueel, origineel, vernieuwend* is. Kies een onderwerp waarover *genoeg te schrijven* valt en waar *niet al heel veel over geschreven* is. Probeer *onderscheidend* te zijn. Kies een onderwerp *wat jij interessant vindt maar wat dat ook voor anderen is*. Kies vooral ook een onderwerp waarmee je *affiniteit* hebt. “Makkelijker gezegd dan gedaan”, denk je misschien, “maar hoe kom ik aan zo’n onderwerp?”

Oriënteer je vanaf het begin van je bachelor/masterstudie al op mogelijke onderwerpen. Wees alert tijdens colleges, houd ogen en oren open: voor je het weet word je op een idee gebracht. Noteer die ideeën zodat je er later eventueel een keuze uit kunt maken.

Bekijk de mogelijkheden voor een stage. Tijdens een stage doe je niet alleen praktijkervaring op, een stage staat ook goed op je CV. Maar bovendien bestaat de kans dat je een scriptie kunt schrijven over je stage. Dat heeft als voordeel dat je ook vanuit je stage begeleiding krijgt, *inhoudelijk* commentaar (dus van een echte insider en niet alleen van je scriptiebegeleider) en waarschijnlijk ook een inhoudelijke taakomschrijving. Dat scheelt je veel werk omdat je dat dan niet zelf hoeft te bedenken.

Benader een docent van een vak dat je aanspreekt en die je sympathiek vindt. Het kan zijn dat je maanden moet samenwerken! Misschien kun je een deeltaak krijgen in een lopend onderzoek. Voordelen zijn ook hier dat je dubbel inhoudelijk commentaar krijgt en een duidelijk omschreven taak hebt. Kies hier alleen voor als je het onderwerp ook echt ziet zitten!

Houd de ontwikkelingen binnen je vakgebied in de gaten en let op actuele zaken. Bekijk (online) vakbladen, opiniebladen en weekendedities van kranten.

Het is mogelijk dat je studierichting werkt met een lijst met onderwerpen waaruit je kunt/moet kiezen. Informeer daarnaar.

/ Wat voor soort scriptie wil je schrijven?

Als je weet waarover je je scriptie gaat schrijven – wat je *onderwerp* is – moet je bepalen wat voor *soort tekst* je wil schrijven over dat onderwerp. Over een en hetzelfde onderwerp kun je immers heel verschillende soorten teksten schrijven.

Die soort tekst moet bij je passen, je moet erachter staan, je moet het leuk vinden om eraan te schrijven. Je bent maanden met je scriptie bezig en als je geen plezier hebt in het schrijven ervan, wordt het een lijdensweg. Kies dus iets wat bij je past.

Puzzel je graag? Ben je nieuwsgierig? Wil je weten hoe dingen in elkaar zitten? Kies dan voor *een onderzoek* en kies een hoofdvraag die duidelijk maakt dat je in je scriptie verslag doet van een onderzoek.

Denk aan vragen als:

- ▶ Wat is de invloed van... op...?
- ▶ Wat is de relatie/het verband tussen... en...?
- ▶ Wat is de rol van... binnen...?
- ▶ Wat is het effect van... op...?
- ▶ Wat is het belang van...?
- ▶ Welke verschillen in...?
- ▶ Hoe is de ontwikkeling van...?

Ben je een probleemoplosser? Kun je er niet tegen dat zaken niet aangepakt worden? Kies dan voor *een probleemstelling* en formuleer een hoofdvraag die duidelijk maakt dat je scriptie een probleem aan de kaak stelt.

Denk aan vragen als:

- ▶ Is er een oplossing voor...?
- ▶ Waarom faalt de regeling...?
- ▶ Waarom levert... problemen op?
- ▶ Wat is precies het probleem met/van/omtrent...?
- ▶ Hoe kan... aangepakt worden?

Ben je altijd aan het wikken en wegen? Zet je altijd voors en tegens tegen elkaar af? Ben je een 'ja maar' type? Kies dan voor *een analyse* van een

bepaalde kwestie en formuleer een hoofdvraag die laat zien dat je in je scriptie verslag doet van een analyse.

Denk aan vragen als:

- ▶ Werkt de regeling...?
- ▶ Voldoet... aan de eisen?
- ▶ Wat zijn de uitkomsten van...?
- ▶ Wat weegt zwaarder...?
- ▶ Kan er een beslissing genomen worden over... op grond van...?

Ben je een Pietje Precies? Zet je dingen graag op een rijtje? Ga je graag systematisch te werk? Kies dan voor *een uiteenzetting* en formuleer een hoofdvraag die dat duidelijk maakt.

Denk aan vragen als:

- ▶ Wat is de laatste stand van zaken omtrent...?
- ▶ Hoe staat het met de ontwikkeling van...?
- ▶ Hoe implementeert men...?

Ben je politiek geëngageerd? Ben je maatschappelijk betrokken? Geef je graag je mening? Ga je altijd in discussie? Kies dan voor *een opiniërend stuk* en kies een hoofdvraag die dat duidelijk maakt.

Denk aan vragen als:

- ▶ Hoe denken gemeenten over...?
- ▶ Wat is de mening van... over de kwestie?
- ▶ Op welke punten lopen de meningen van overheid en... uiteen?
- ▶ Wat te denken van...?
- ▶ Hoe luidt het oordeel...?
- ▶ Welke oordelende uitspraken...?

Er zijn dus tenminste vijf mogelijkheden voor de aanpak van een onderwerp en daarmee vijf soorten scripties die je kan schrijven, namelijk: een *onderzoek*, een *probleemstelling*, een *analyse*, een *uiteenzetting*, of een *opiniestuk*. Andere mogelijkheden zijn ook denkbaar, zoals bijvoorbeeld combinaties van deze vijf.

/ Lees je in

Je kunt nu op basis van bovenstaande informatie gaan zoeken naar een onderwerp en de soort tekst die je wil gaan schrijven. Als je daarin een keuze gemaakt hebt, is het tijd om een passende hoofdvraag te gaan zoeken/formuleren. Om dat te kunnen moet je je nu (verder) gaan inlezen. Dat heeft vooral als doel om je op *ideeën* te brengen en nog niet zozeer om informatie te verzamelen. Als je vermoedt dat je iets hebt aan een bron die je vindt, bekijk die tekst dan *globaal* en ga niet alles van a tot z lezen: je merkt snel genoeg of je er daadwerkelijk iets aan hebt. Laat alles rustig op je inwerken.

Noteer ideeën. Noteer de bruikbare bronnen en hun vindplaatsen. Doe dat meteen op de manier waarop bronnen in je literatuurlijst vermeld moeten worden. Zie hiervoor hoofdstuk 6. Dat scheelt heel veel werk. Anders moet je later zaken opnieuw gaan opzoeken als er gegevens ontbreken.

Doe dat noteren ook *geordend*: noteer ideeën apart, noteer bronnen apart en noteer wat er voor bruikbaar is in die bron staat! Dit klinkt allemaal heel simpel, maar je zult de eerste niet zijn die van alles nog weer eens moet nazoeken. En daar word je niet vrolijk van.

Kies ook *één plek* voor je notities: alles in je telefoon, of alles in je tablet of... En maak altijd *back-ups*!

Waar moet je verder aan denken in deze fase?

Zorg voor een *originale aanpak* van je onderwerp. De concurrentie op de arbeidsmarkt is groot. Een originele scriptie vertaalt zich meestal in een goed cijfer en vaak wordt in vacatures om scriptietitel en cijfer gevraagd. Probeer *out of the box* te denken, wees creatief, bekijk je onderwerp vanuit een nieuwe, onverwachte invalshoek.

Ga na of er *genoeg informatie* te vinden is om je idee gestalte te geven. Dat is heel belangrijk voor je aan een opzet gaat werken! Anders kun je na weken weer van voren af aan beginnen.

Ga ook na of niet iemand je is voorgeweest en of het geen uitgekauwd onderwerp is wat al vanuit allerlei kanten is belicht. In dat geval krijg je waarschijnlijk geen groen licht van je begeleider.

Gebruik de juiste bronnen. Ga niet als een kip zonder kop te werk en google niet in het wilde weg. Let op het *niveau* van je bronnen.

Ga na of er *speciale zoekmachines* zijn voor jouw vakgebied. Raadpleeg vaktijdschriften, de meest recente, meest spraakmakende artikelen. Zorg voor *diversiteit*. Dus niet alleen internetbronnen of alleen tijdschrift-artikelen, maar van alles wat. Raadpleeg de *beste en meest bekende professionals*, niet alleen die van deze tijd, maar ook klassiekers. Mensen die naam gemaakt hebben, de meest interessante. En misschien ook juist heel controversiële. Je scriptie is beperkt van omvang dus gebruik alleen het beste van het beste.

Perk je onderwerp in: *zoom in* op datgene waar je het meest mee kunt. Neem niet te veel hooi op je vork. Beter iets goed uitmelken dan meer stof (te) oppervlakkig behandelen.

Je hoofdvraag zal in deze fase steeds meer gestalte krijgen. Stop met inlezen als je een hoofdvraag kunt formuleren waarmee je verder wil.

/ Voor wie schrijf je je scriptie?

Je kunt een tekst niet schrijven zonder rekening te houden met *de lezers van je tekst*. Je schrijft je tekst immers voor hen. Je moet weten wat hun voorkennis is over je onderwerp, welke vooroordelen ze kunnen hebben, wat hun belang is bij je onderwerp enz. Je moet met andere woorden je *publiek analyseren*. Die analyse heeft consequenties voor de *informatie* die je uiteindelijk verwerkt, voor de *argumenten* die je gebruikt en voor de *stijl* die je kiest. De vraag ‘voor wie schrijf ik mijn scriptie?’ is in dit geval – het schrijven van een bachelor/masterscriptie – eenvoudig te beantwoorden: je schrijft voor vakgenoten, mensen uit je vakgebied. En dus niet alleen voor je scriptiebegeleider en tweede beoordelaar!

Verderop in het proces kan overigens blijken dat je stuk ook interessant is voor mensen in de praktijk, dan kun je eventueel inhoudelijke aanpassingen doen als dat nodig is.

Belangrijk is dat je je realiseert dat de kans redelijk groot is dat die vakgenoten beter op de hoogte zijn dan jij, om de simpele reden dat jij pas komt kijken en zij ervaring hebben. Ook dat heeft consequenties voor de informatie, de argumenten en de stijl die je kiest.

/ Welk doel wil je bereiken met je scriptie?

Je kunt evenmin een tekst schrijven zonder een duidelijk doel voor ogen: wat wil je bereiken bij je lezers? Wat hebben ze aan je verhaal? Waarom is het nodig dat ze kennis nemen van de inhoud? Wat wil je teweegbrengen? Waarom is het interessant om te weten? Wat is met andere woorden *het belang* van je verhaal voor je lezers? De keuze van je doel heeft vanzelfsprekend te maken met de soort tekst die je gekozen hebt met de daarbij gekozen hoofdvraag:

- ▶ wil je je lezers alleen maar informeren?
- ▶ wil je ze ergens van overtuigen?
- ▶ wil je dat ze zich een mening kunnen vormen?
- ▶ wil je iets teweegbrengen?
- ▶ wil je een bijdrage leveren aan een discussie?
- ▶ wil je een bijdrage leveren aan een bepaalde gang van zaken?
- ▶ wil je dat er actie ondernomen wordt?
- ▶ een combinatie van bovenstaande mogelijkheden?
- ▶ of...?

/ De voorlopige opzet: het eerste contact met je scriptiebegeleider

Als je weet welke **soort tekst** je gaat schrijven over welk **onderwerp**, wat **de hoofdvraag** daarbij is, en wat **het doel** is dat je bij je lezers wilt bereiken, dan is het tijd om je scriptiebegeleider te polsen of je idee levensvatbaar is. Als je daar te lang mee wacht en je idee wordt afgekeurd, heb je allerlei werk voor niets gedaan en is er kostbare tijd verloren gegaan. Het gaat hier dus nog niet om een opzet voor je scriptie, want zover ben je nog niet, maar om een eerste globale indicatie van wat je zou willen gaan doen. Ook kan je begeleider je verder op weg helpen en suggesties aan de hand doen. Vraag daar ook om!

Dit zal waarschijnlijk het eerste contact zijn met je begeleider. Zorg dat je een goede eerste indruk maakt! Het is belangrijk dat je begeleider ook met plezier met je scriptie bezig is en dat je een goede verstandhouding met elkaar hebt. Zorg er voor dat je een kort overzichtje maakt van wat we hierboven besproken hebben. Dus je onderwerp, wat je daarover wil gaan schrijven, voor wie en met welk doel. Geef ook een lijstje met literatuur die je denkt te gaan gebruiken voor zover je daar nu al kijk op hebt. Op p. 96 vind je een formulier dat je hiervoor kunt gebruiken.

Let bij het maken van dit overzicht op het volgende.

Definieer je *onderwerp* goed, secuur en nauwkeurig. Geef aan waarom je voor dit onderwerp gekozen hebt (aanleiding, interesse e.d.) en doe dit zo concreet mogelijk.

Kies een heldere, zo beknopt mogelijke *hoofdvraag*. Geef als toelichting aan voor welk type onderzoek je gekozen hebt, hoe je je onderwerp hebt afgebakend: wat je wel en niet gaat onderzoeken/behandelen/belichten en motiveer de keuze voor deze hoofdvraag. Besteed hier veel aandacht aan: een te ruime hoofdvraag is een van de meest voorkomende redenen waarom studenten teruggestuurd worden met hun eerste opzet! Probeer daarom nu al niets aan het toeval over te laten op dit punt.